

Claudiu-George BOCEAN
Monica LOGOFATU

Economia muncii

Claudiu-George BOCEAN
Monica LOGOFATU

Economia muncii

Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2016

Referenți științifici:

Prof univ. dr Popescu Daniela

Conf. univ. dr. Gârboveanu Sorina

Copyright © 2016 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOCEAN, CLAUDIU

Economia muncii / Claudiu-George Bocean, Monica Logofătu. - Craiova :
Universitaria ; București : Pro Universitaria, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1070-5

ISBN 978-606-26-0655-8

I. Logofătu, Monica

331.101.1

331.2

CAPITOLUL 1

ECONOMIA MUNCII – DEFINIȚIE, CONȚINUT, IPOTEZE

Problema de bază a științei economice afectează toate ramurile aplicative ale acesteia. Această problemă se referă la faptul că resursele productive sunt relativ rare și limitate. Nevoile consumatorilor și ale organizațiilor pentru bunuri și servicii depășesc de regulă capacitatea de producție. În altă ordine de idei, sistemul economic este incapabil să asigure toate produsele și serviciile de care indivizii și instituțiile ar avea nevoie. Societatea trebuie să aleagă ce bunuri și servicii sunt necesare precum și modul în care acestea sunt produse. Știința economică este preocupată de descoperirea unor reguli sau principii care să indice modul în care aceste alegeri pot fi realizate în mod rațional și eficient. Având în vedere că resursele sunt limitate, iar nevoile sunt practic nelimitate, societatea trebuie să gestioneze resursele cât mai eficient.

Economia muncii este o ramură aplicativă a științei economice care vizează utilizarea celei mai importante resurse a unei organizații: resursa umană. Economia muncii analizează organizarea, funcționarea și rezultatele piețelor forței de muncă, deciziile participanților potențiali și actuali pe piața muncii, precum și politicile publice referitoare la angajarea și plata resurselor umane.

Un domeniu special al economiei care vizează munca poate fi justificat prin interesul care există cu privire la utilizarea forței de muncă unei țări. În primul rând, o dovadă a importanței economiei muncii o descoperim răsfoind titluri din ziare precum: "Sindicatul cer majorarea salariului minim"; "Ford reduce forța de muncă din cadrul uzinei de la Craiova"; "Productivitatea muncii în România este de patru ori mai redusă decât media europeană"; "Prin noile creșteri salariale se realizează o creștere a inegalității salariale"; "Condițiile de muncă și siguranța la locul de muncă s-a îmbunătățit substanțial în ultima perioadă"; "În România sunt milioane de copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate"; "Imigrația ilegală continuă să afecteze economia Marii Britanii". În al doilea rând, munca reprezintă cea mai importantă resursă economică ce asigură mai mult de două treimi din veniturile gospodăriilor.

Mai mult decât atât, economia muncii ne ajută să înțelegem cauzele și rezultatele tendințelor socio-economice majore care au caracterizat ultimele decenii, printre care: creșterea rapidă a ocupării forței de muncă în sectorul serviciilor, creșterea numărului de lucrători de sex feminin dar și extinderea globalizării forței de muncă.

Piețele în care serviciile forței de muncă sunt "cumpărate" și "vândute" au caracteristici speciale și particularități care necesită o atenție deosebită. „Piața forței de muncă este un loc complicat. Atunci când un muncitor ocupă un loc de muncă se așteaptă să câștige un salariu, dar are în vedere, de asemenea, ratele de creștere a salariilor, niveluri de risc, pensia, normele de promovare și de reducere a personalului, drepturi aferente tranșelor de vechime, precum și relațiile de muncă. În schimbul salariului, lucrătorul trebuie să renunțe la o parte din timpul său pentru a-și dezvolta aptitudinile sale, a instrui alți lucrători, depunând efort și furnizând idei.”¹

Complexitatea piețelor forței de muncă înseamnă că noțiunile de cerere și ofertă trebuie să fie revizuite în mod substanțial și adaptate atunci când sunt aplicate pe piața forței de muncă. Când vorbim de ofertă, serviciile prestate de forța de muncă către un angajator sunt inseparabile de persoana muncitorului. Pentru că un muncitor trebuie să muncească 40 de ore pe săptămână, aspectele nonmonetare ale unui loc de muncă devin extrem de semnificative. În afară de remunerație, muncitorul este interesat de caracteristicile de sănătate și siguranță ale unui loc de muncă, de dificultatea muncii, stabilitatea locurilor de muncă, precum și posibilitățile de formare profesională și de avansare. Aceste caracteristici pot fi la fel de importante ca și salariul. Într-adevăr, statutul social, stima față de sine și independența unui lucrător poate depinde de disponibilitatea muncii pe piața forței de muncă. Prin urmare, deciziile privind oferta forței de muncă sunt mai complexe decât conceptul de ofertă, care se aplică piețelor produselor.

În mod similar, în timp ce cererea pentru un produs se bazează pe satisfacția sau utilitatea lui, forța de muncă este cerută datorită contribuției sale, productivității în crearea de bunuri și servicii. Cererile pentru anumite tipuri de muncă sunt derivate din cererile pentru produsele la crearea cărora contribuie. Ceea ce trebuie subliniat în mod

¹ Carmichael H. Lorne, Self-Enforcing Contracts, Shirking, and Life Cycle Incentives, *Journal of Economic Perspectives*, Fall 1989, p. 65.

deosebit este faptul că o înțelegere a pieței muncii presupune o apreciere a atributelor speciale ale ofertei și a cererii de muncă. Unele considerente, cum ar fi existența sindicatelor și a negocierii colective, salariul minim, concedierile colective și discriminarea afectează funcționarea piețelor forței de muncă și necesită o atenție deosebită.

Domeniul economiei muncii a fost mult timp recunoscut ca fiind un domeniu important de studiu. Dar problema conținutului sau subiectul acestei ramuri s-a schimbat dramatic în ultimele decenii..

În urmă cu 30-35 de ani cărțile din domeniul științei economiei aveau o orientare extrem de descriptivă și în același timp istorică. Accentul era pus pe istoria mișcării forței de muncă, pe dreptul muncii și cauze judiciare importante, structura instituțională a sindicatelor, precum și domeniul de aplicare și structura contractelor colective de muncă. Pe scurt, munca era abordată era descriptiv, subliniind evoluții istorice, fapte și considerații juridice. Un motiv principal pentru această abordare a fost complexitatea piețelor forței de muncă. Piețelor forței de muncă și șomajului li s-au acordat o anumită atenție, dar analiza a fost minimă și superficială. Această stare de lucruri s-a schimbat în mod semnificativ în ultimele decenii. Economiiștii au realizat progrese analitice importante în studierea piețelor muncii și a problemelor de muncă. Drept urmare, analiza economică a surclasat analiza istorică, instituțională și juridică.

În această lucrare ne-am propus să ne concentrăm asupra aspectelor ale economiei muncii, chiar dacă aspectele descriptive, istorice, juridice nu au fost ignorate în totalitate. Punctul focal al abordării noastre este aplicarea unui raționament economic în cadrul piețelor forței de muncă și problemele legate de muncă.

Economia muncii contemporane folosește teoria liberului arbitru pentru a analiza și anticipa comportamentul participanților pe piața forței de muncă și consecințele economice ale activității pe piața muncii. Ea încearcă să răspundă la întrebări, cum ar fi: De ce unii oameni decid să lucreze în timp ce alții nu? De ce unele organizații angajează puțini lucrători cu mult capital în timp ce alții folosesc mulți lucrători și un capital mic? De ce firmele concediază unii muncitori în timpul recesiunilor, dar păstrează pe alții? Mai mult decât atât, economia muncii abordează o gamă largă de probleme examinând rezultatele alegerilor făcute pe piața forței de muncă: De ce

femeile au intrat în forța de muncă în număr record pe parcursul ultimelor decenii? Ce impact, dacă este cazul, are imigrația asupra salariile lucrătorilor nativi? Ce efecte are îmbătrânirea forței de muncă? Care sunt tendințele în domeniul flexibilizării timpului de muncă? Care sunt sistemele de recompensare a forței de muncă? Care sunt echilibrele și dezechilibrele ce pot caracteriza piața forței de muncă?

Forța de muncă contemporană se concentrează pe alegerile forței de muncă, pe modul în care sunt făcute și modul în care acestea generează anumite rezultate. Prin urmare, este important să subliniem cele trei ipoteze implicite care stau la baza economiei muncii:²

1. Raritatea relativă. Capitalul, munca și resursele antreprenoriale sunt limitate, în raport cu numeroasele nevoi individuale și colective ale societății. Această raritate dictează faptul că societatea trebuie să aleagă modul în care și pentru ce ar trebui să fie alocate resursele de muncă și alte resurse. În mod similar, indivizii se confruntă cu un deficit relativ de timp și cu un venit mic. Ei trebuie să aleagă, de exemplu, cât de mult timp dedică locului de muncă. Ei trebuie să aleagă venitul actual (bunuri și servicii) și să renunțe la perspectiva de a obține câștiguri mai mari în viitor.

2. Comportamentul conștient. Pentru că raritatea relativă a resurselor ne împiedică să avem tot ceea ce ne dorim, suntem obligați să alegem între mai multe alternative. O alternativă ar fi ca indivizii să lucreze mai multe ore pentru a avea venituri mai mari. Perspectiva economică presupune că oamenii compară costurile cu beneficiile așteptate. Un muncitor va compara câștigul pe care l-a dobândit într-o oră, o organizație va compara veniturile adăugate la angajarea unui lucrător cu costurile salariale suplimentare, și așa mai departe. Astfel, ramura acestei economii caută scopul sau raționalitatea în comportamentul și deciziile indivizilor și organizațiilor pe piața forței de muncă. Perspectiva economică presupune că aceste alegeri vor fi făcute în mod conștient, mai degrabă decât în mod aleatoriu sau într-un mod haotic. Cu toate că participanții se comportă rațional pe piața muncii, ei nu ating întotdeauna obiectivele avute în vedere. De multe ori informațiile sunt incomplete sau au loc evenimente neprevăzute.

² McConnell Campbell R., Brue Stanley L., Macpherson David A., Contemporary labor economics. Eleventh Edition. Dubuque, IA: McGraw-Hill Education, 2015.

3. Adaptabilitatea. Deoarece raritatea relativă a resurselor forțează indivizii să facă alegeri, și pentru că alegerile sunt făcute în mod conștient, participanții de pe piața forței de muncă răspund la modificările costurilor și beneficiilor percepute. Unii lucrători vor ajusta numărul de ore pe care le doresc să le lucreze atunci când salariul pe care îl primesc se modifică. Mai puțini oameni vor decide să obțină o anumită competență în cazul în care costul de formare profesională crește sau în cazul în care salariul plătit celor care deja posedă acea competență scade.

Organizațiile vor ajusta structura și mărimea forței de muncă atunci când cererea pentru produsul lor se schimbă. Unii lucrători vor migra din regiunile mai prost plătite în zonele cu creștere semnificativă a cererii forței de muncă și cu un venit lunar mai mare. Sindicaliștii vor scădea cererile lor salariale atunci când economia se confruntă cu recesiune, iar rata șomajului este în creștere. Perspectiva economică presupune că lucrătorii, angajatorii și alți participanți pe piața forței de muncă își adaptează, sau modifică comportamentele ca răspuns la schimbările costurilor estimate și câștigurile previzionate. Economia muncii cercetează aceste aspecte, găsește tipare previzibile.

Aceste trei ipoteze ale perspectivei economice, deficitul de resurse în raport cu ceea ce se dorește, un comportament conștient, bazat pe compararea costurilor și a beneficiilor, precum și capacitatea de adaptare a comportamentului la schimbarea circumstanțelor stau la baza acestei ramuri a economiei.

Cele mai multe aspecte ale economiei muncii pot fi încadrate în ramurile macroeconomiei sau microeconomiei, dar sunt aspecte care privesc și managementul resurselor umane. În timp ce microeconomia se preocupă de deciziile unităților economice individuale și a funcționării piețelor specifice, comportamentul economic al diferiților consumatori, al organizației precum și problematica împărțirii venitului limitat, macroeconomia stă la baza economiei în ansamblu, cercetează comportamentul economic general, lucrând cu mărimi agregate, cum ar fi venitul total sau gradul de ocupare al forței de muncă. Probleme precum timpul de muncă, recompensarea, relația cu sindicatele sunt aspecte care presupun intersectarea cu domeniul managementului resurselor umane.

CAPITOLUL 2

PIAȚA MUNCII - DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Piața muncii reprezintă un subiect asupra căruia s-au aplecat de-a lungul timpului mulți economiști. Motivația acestora a fost determinată de importanța factorului uman în economie, el reprezentând o componentă a avuției naționale, cu o mare influență asupra ritmului și nivelului de dezvoltare a unei economii. În întreaga evoluție a societății omenești, forța de muncă a reprezentat componenta principală a factorilor de producție. Inexistența forței de muncă ar face imposibilă viața economico-socială. Echilibrul dintre cererea de forță de muncă (utilizarea forței de muncă) și oferta forței de muncă (sursa forței de muncă) constituie parte integrantă, componentă indispensabilă a echilibrului economic general.

2.1. Piața muncii - concept, caracteristici

Literatura economică, atât din străinătate, cât și cea românească, prezintă definiții nuanțate ale conceptului de piață a muncii.

După unii autori, piața muncii este un „spațiu economic unde se încheie tranzacții în mod liber între deținătorii de capital în calitate de cumpărători (cererea) și posesorii de forță de muncă în calitate de vânzători (oferta)”³, iar cererea și oferta de forță de muncă se ajustează prin mecanismele prețului forței de muncă, al salariului real, ale concurenței libere dintre agenții economici.

Un alt autor consideră piața muncii, într-o formulă mai concentrată, „un mecanism complex, care asigură reglarea cererii și a ofertei de forță de muncă, atât prin decizii libere ale subiecților economici, cât și prin intermediul salariului real”⁴.

Omul fiind mai mult decât o marfă⁵, piața muncii are un loc deosebit în teoria și practica economică, fiind cea mai reglementată piață. Ca piață derivată, ea primește influențele celorlalte piețe și totodată, generează efecte

³ Răboacă Gheorghe, *Piața muncii. Teorie și practică; Muncă și progres social*, Editura Economică, București, 1990, p. 18.

⁴ Dobrotă Niță - coord., *Dicționar de Economie*, Editura Economică, București, 1999, p. 242.

⁵ Dobrotă Niță - coord., *Economie politică*, A.S.E. București, 1995, p. 275.